

УДК 027.021

І.І. Панських

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ НАН УКРАЇНИ

Панских И.И. Научная библиотека Государственного природоведческого музея НАН Украины // Науч. зап. Гос. природоведч. музея. – Львов, 2003. – 18. – С. 29-38.

На основе изучения различных документальных материалов описана история становления Научной библиотеки, источники ее комплектования, структура и состав библиотечного фонда.

Panskikh, I. Scientific Library of the State Natural History Museum of NAS of Ukraine // Proc. of the State Nat. Hist. Museum. – Lviv, 2003. – 18. – P. 29-38.

Based largely upon the archival documents the article describes the complicated process of formation of the Museum Scientific library, the composition of its holdings and networks of book acquisition and exchange.

Наукова бібліотека Державного природознавчого музею у Львові є однією з найстаріших наукових бібліотек України.

Окрасою бібліотечного фонду є література унікального зібрання Поторицької бібліотеки, яку започаткував і збирав усе життя з глибоким знанням і досконалою обізнаністю з польською бібліографією Юзеф Каласанти Дідушицький (1776-1847). Він був відставним капітаном, багатим землевласником, почесним членом Краківського Наукового товариства, займався громадською та науковою роботою як бібліограф у своєму маєтку в селі Поториця на Сокальщині (тепер Сокальський р-н Львівської обл.). Саме в Поториці, збираючи унікальні книги, стародруки, рукописні матеріали, пергаментні й іконографічні матеріали, Ю. Дідушицький заснував бібліотеку, яка була відома як "Поторицька бібліотека". Підтримуючи зв'язки з книгарнями Львова, Кракова і Відня, здійснюючи книгообмін з відомими бібліофілами, і, завдячуючи своїм фінансовим можливостям, Ю. Дідушицький зібрав бібліотеку у кількості понад 10 тис. томів.

Через 10 років після смерті батька, його син Володимир Дідушицький (1825-1899) перевіз бібліотеку з Поториці до Львова і з 1863 р. він почав комплектувати її виключно природничою літературою, яка станом на 1.03.1865 р. нараховувала: 18325 друкованих томів; 321 одиницю (од.) рукописних книг; 203 документи, з яких 93 пергаментних, 1473 автографи,* 2568 малюнків [10].

У Львові В. Дідушицький віддав художньо оправити у шкіру з визолоченим тисненням кілька тисяч томів природничої літератури, які добре збереглися до нашого часу. До 1928 р. всі книги і журнали бібліотеки систематично оправлялися шкірою, гранітолом, папером.

* Тексти (твори) діячів науки і культури власноручно написані автором

З 1858 р. Поторицька бібліотека стала доступною для читачів, а саме: вчених, журналістів, письменників і студентів, а з 1863 р. доступ до бібліотеки дозволявся лише за спеціальним дозволом. Збереглися "Правила випозичання книг Поторицької бібліотеки", датовані 1866 р., та журнали обліку випозичених книг 1863, 1868-1900 р. р.

З 1870 р. бібліотека почала функціонувати як складова частина заснованого В. Дідушицьким Природничого музею. Поступово в ній формувался фонд наукової літератури, необхідної для вивчення і використання музейних предметів.

Сам фундатор музею і ті, хто працював з ним, а також ті, хто продовжував справу його життя, постійно опікувались поповненням бібліотечного фонду. Протягом усього часу існування бібліотеки джерела комплектування були і залишаються практично незмінними.

Одним із таких джерел формування бібліотечних фондів була купівля. Книги купувались і в Галичині, і за кордоном. До 1897 р. бібліотекою опікувався товариш В. Дідушицького з дитячих років, відомий польський бібліофіл Ю. Лозинський (1827-1897). Саме на нього було покладено обов'язки купівлі нової природничої літератури. Комплектування науковими виданнями, зокрема монографіями, збірниками наукових праць, матеріалами конференцій тощо, весь час було тематично спрямованим і систематичним.

У середині XIX ст. В. Дідушицький організував при Оссолінеумі, тепер Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника (ЛНБ), власну друкарню. І з того часу було започатковано *обмін* виданнями як одним з головних джерел поповнення бібліотечного фонду. До 1870 р. книгообмін здійснювався з відомими польськими і австрійськими бібліофілами, а пізніше музей налагодив контакти з багатьма науковими установами, університетами, товариствами. Постійний обмін з установами Польщі, Австрії, Німеччини, Чехії, Литви, Франції, Англії, Швейцарії, Фінляндії, США та ін. здійснювався виданнями музею [14-18].

Навіть у скрутні для Галичини 1929-1934 р.р., незважаючи на застій у видавництвах та всілякі труднощі, бібліотека музею збільшувала свої фонди, завдячуючи, насамперед, тому, що наукові установи і товариства, з якими музей співпрацював, постійно надсилали свої публікації. У 1928 р. таких установ було 44, у 1929 р. - 53, у 1937 р. - 27 [14-18].

Сам В. Дідушицький був членом 29 організацій і, оскільки музей був членом 10 товариств: Deutsche Ornithologische Gesellschaft, Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Geographische Gesellschaft у Відні, Towarzystwo ludoznawcze у Кракові, Polskie Towarzystwo Przyrodniukow у Львові та ін., обмін був не тільки джерелом поповнення бібліотечного фонду, але й можливістю налагодити найширші контакти в науковому світі та гідно репрезентувати музей.

Ще одним джерелом поповнення фондів були *дари*, як поодиноких видань, так і комплектів книг з автографами авторів, про що свідчать наступні факти.

У квітні 1900 р. музею було передано в дар літературу з 297 назв у 407 томах так званої "Варшавської бібліотеки" відомого геолога Л. Цейшнера, якого у свій час матеріально підтримував батько засновника музею.

Близько 100 книг передав бібліотеці у 1902 – 1907 р.р. природознавець М. Ломницький, який у 1905 – 1915 р.р. очолював музей.

У 1907 р. відомий польський геолог Ю. Семірадський подарував свою бібліотеку, а це – 1379 од. цінної геологічної й палеонтологічної літератури, яка і дотепер широко використовується науковцями-палеонтологами.

Тільки за 1908-1910 р.р. бібліотекою було отримано в дар 171 книгу від різних вітчизняних і зарубіжних авторів.

У 1931 р. зоолог Ф. Зайцев, майбутній директор Інституту зоології АН Грузинської РСР, надіслав 320 відбитків і книг з Пулав.

Родина зоолога Я. Ломницького, який очолював музей у 1915-1931 р.р., передала у 1932 р. бібліотеці майже 300 важливих наукових публікацій.

Звертаючись до різних документальних джерел [5, 6, 7, 8, 14-18], знаходимо прізвища багатьох всесвітньо відомих вчених, які систематично надсилали і передавали в дар свої монографії і статті. Серед них: Ю. Бонковський (у 1876-1885р.р.), К. Водзіцький (1853-1879), Я. Грохмаліцький (1909-1928), Ю. Дзензелевич (1874-1914), Б. Дибовський (1862-1929), Я. Доманєвський (1918-1927), Е. Незабитовський (1896-1934), М. Новіцький (1865-1899) та ін. – у галузі зоології; В. Боберський (1880-1888), О. Волошак (1887-1896), М. Раціборський (1890-1917), А. Рейман (1862-1916), В. Шафер (1916-1939) та ін. – у галузі ботаніки, А. Бітнер (1878-1895), М. Косман (1891-1911), Ю. Недзведський (1876-1915), Я. Новак (1907-1924), О. Павлов (1884-1928), В. Рогаль (1909-1925), В. Фрідберг (1906-1938), та ін. – у галузі геології та палеонтології.

За життя засновника музею облік нових надходжень вівся у журналах (1860-1867 р.р.) і книгах (1867-1896 р.р.).

Від 1899 до 1939 р. якісні і кількісні показники, а саме: списки імен, адреси, назви літератури, що купувалась, передавалась в обмін і дарувалась бібліотеці, частково наведено у “Sprawozdaniach Muzeum” (звітах про роботу музею).

У 1940 р., коли музей перейшов у підпорядкування АН УРСР, до бібліотеки Природничого музею ім. Дідушицьких було перевезено частину (1275 од.) бібліотечних фондів природничого профілю з Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка (НТШ), серед яких особливо цінними були книги українських вчених: І. Верхратського, О. Волошака, В. Левицького, С. Пастернака та ін. Саме з НТШ бібліотека музею вперше отримала україномовну літературу.

У 1940-1941 р.р. бібліотечний фонд поповнився науковими виданнями природничої літератури (близько 3000 од.), які надійшли з Києва, Харкова, Ленінграда, Москви.

З 30 червня 1941 р. музей було закрито. Від пограбування під час німецької окупації бібліотеку і музей у цілому врятувало звернення куратора музею В. Дідушицького (молодшого) та колишнього директора музею Я. Кінеля до відомого берлінського орнітолога професора Е. Штреземана, який очолював німецьке орнітологічне товариство, членом якого були засновник музею (з 1860 р.), а пізніше і музей, з проханням допомоги в справі збереження фондів. Допомогло також і те, що

справами музеїв у міській адміністрації в цей час керував Ф. Калькус, колишній працівник природничого музею [9, 11].

У 1944 р., коли музей поновив свою роботу, почала працювати і бібліотека.

У 1950 р. бібліотечний фонд поповнився іноземною природничою літературою з Наукової бібліотеки Львівської Політехніки (понад 300 од.). За винятком декількох назв, така література вже була у музеї, а, оскільки до того часу бібліотека поповнювала фонди літературою в одному примірнику, вперше з'явилися дублети.

У 1951 р., коли на базі музею було створено Інститут агробіології АН УРСР, бібліотечний фонд збільшився на 600 од., профільної для інституту сільськогосподарської літератури, і нараховував 20822 од. Проте у 1954 р. (після від'єднання музею) велику кількість книг (близько 2500 од.) було передано до бібліотеки цього інституту.

Поряд з цим література з різних причин вилучалась з фонду. Так, у 1947, 1950 і 1952 р.р. з бібліотечного фонду було вилучено відповідно 25, 55 і 15 книг і журналів з ідеологічних міркувань, а у 1950 р. з бібліотеки музею було передано до ЛНБ 314 од. природничої та до Державного етнографічного музею у Львові понад 50 од. етнографічної літератури. Від 1962 до 1991 р. у бібліотеці було списано, не завжди виправдано, 9624 од. ветхोї, застарілої і загубленої літератури.

Проблема комплектування залишилась домінуючою і в наш час.

Купівля нових книг і передплата усіх необхідних періодичних видань здійснювалась повно і систематично до 1991 р., а до 1996 р. – завдяки спонсорській допомозі.

Оскільки купівля нової літератури унеможливилась після закриття музею на капітальний ремонт, було прийняте рішення приділити особливу увагу книгообміну, що дозволяє не тільки заповнювати лакуни і отримувати нову літературу, але й гідно поширювати наукові здобутки музею. Завдяки цій роботі бібліотечний фонд від 1992 р. збільшився на 2440 од. наукової літератури.

В останні роки фонд бібліотеки поповнився за рахунок дарів літератури з власних бібліотек: ентомолога В.М. Лазорка, природознавця М.З. Калужняцької, зоологів – професорів О.П. Кулаківської, В.І. Здуна, К.А. Татарінова, д.б.н. М.П. Рудишина.

Видовий склад бібліотечного фонду музею доволі різноманітний. Основне місце в ньому посідають *книги*, які є носієм найповніших, узагальнених і систематичних знань та фактів. У бібліотеці музею зберігаються книги, починаючи від XVI ст., історико-культурна та наукова цінність яких очевидна. У фонді представлено понад 100 *іноземних стародруків*, таких як: перша енциклопедія природознавства римського вченого Плінія Старшого "Природнича історія", видана у 1548 р. (палеотип) і 1779 р. у 37 книгах; книги давньогрецького філософа і вченого Аристотеля, який вніс вагомий внесок у становлення біології як науки, зокрема, книга "Класифікація тварин" з описом 500 видів тварин, видана у 1750 р.

До таких унікальних книг належать і прижиттєві видання всесвітньо відомих природознавців, а саме: перша енциклопедія зоологічних знань швейцарського природознавця, бібліографа К. Геснера "Історія тварин" у 5-ти томах (1598-1613 р.р.);

книги польського природознавця шотландського походження Ю. Йонстона, серед яких "Природнича історія" (1650-1653 р.р.); книга французького письменника, популяризатора науки Б. Фонтенеля "Бесіди про велич світу" (1765 р.); книги німецького ботаніка Й.Х. Шребера, зокрема, "Опис трав з їхніми рисунками" (1769 р.); енциклопедія "Історія природи" (1785) французького природознавця Д.-Л. Бюффона, який на 100 років раніше Ч. Дарвіна досліджував проблему походження видів; багато видань наукових праць шведського природознавця К. Ліннея, виданих до 1778 р.; перша "Природнича історія безхребетних" (1792 р.) французького вченого Ж.Г. Брюгієра; книги Ж.-Б. Ламарка, Н. Поди, Г.В. Добеля та багато інших, виданих до 1800 р.

У великому зібранні книг бібліотеки є понад 800 *рідкісних* іноземних книг, які, враховуючи контингент читачів, а особливо їх запити, завжди були, є і будуть цікавими та необхідними, оскільки подають науковий матеріал про природу Галичини і прилеглих територій. Ця краєзнавча література, що містить інформацію тісно пов'язану з регіоном, набула в наш час особливо великого значення і користується великим попитом.

Періодичні видання бібліотеки завжди були важливою складовою частиною фонду. В них широко представлені матеріали XIX - початку XX ст. У каталозі 1903-1938 р.р. записано 499 назв (усі іноземними мовами) науково-природничих журналів і газет, які передплачував музей чи отримував завдяки обміну. Серед занесених до списку є чимало повних комплектів низки фундаментальних журналів із часу їх заснування. Серед багаторічних комплектів, які використовуються науковцями і в наш час, є: "Sylwan" (з 1820 р.), "Zeitschrift für Entomologie" (з 1847 р.), "Journal für Ornithologie" (з 1853 р.), "Verhandlungen der Kaiserlich - Königlich - Zoologisch - Botanische Gesellschaft in Wien" (з 1859 р.), "Sprawozdanie Komisji Fiziograficznej" (з 1867 р.), "Oesterreichische Botanische Zeitschrift" (з 1872 р.), "Łowiec" (1878 р.), "Pamiętnik fizyograficzny" (з 1881 р.), "Rozprawy i Wiadomości z muzeum im. Dzieduszyckych" (з 1914 р.), "Polskie Pismo Entomologiczne" (з 1921 р.), "Bulletin of Entomological Research" [London] (з 1922 р.) та багато інших.

У фондї музейної бібліотеки зберігаються 269 папок, кожна з яких містить від 10 до 80 *відбитків* (копій статей) XVIII - XX ст. На 125 папках, виготовлених за життя В. Дідушицького, вибито золотом його ініціали і назви матеріалів, які в них зберігаються. Усі матеріали, багато з яких з автографами авторів, стосуються Галичини і прилеглих територій. Матеріали, що зберігаються у папках, на 90% писані латинським друком, висвітлюють різноманітність підходів, поглядів на ту чи іншу наукову проблему.

У бібліотеці музею знаходиться великий фонд *картографічних матеріалів* (карт та атласів), які є обов'язковим атрибутом повсякденної роботи з музейними колекціями. Хронологічні межі цих матеріалів починаються з 1772 р. Більшість їх охоплює територію Галичини і висвітлює політико-адміністративний устрій регіону у різний історичний час, наприклад, карти королівства Галіції і Лодомерії (1855 і 1872 р.р.), Галіції і Буковини (1870 р.) тощо.

Картографічні фундаментальні праці основних картографічних шкіл і значних видавців XIX ст., а саме Ф. Гандтке, К. Флемінга, Г. Фрайтага та ін. представлені у фондах бібліотеки досить широко.

Особливий інтерес серед картографічних матеріалів кінця XIX ст. представляють крупномасштабні карти, виготовлені Австрійським цісарським військовим картографічним інститутом на замовлення Австрійського генштабу. Це карти масштабів від 1:75000 ("спеціальні") до 1:200000. Серед них наявні "спеціальні" карти Карпат і західних територій України. Дотепер цінним є "Атлас геологічний Галіції". Це 74 геологічні карти (64Ч52 см) з текстами до атласу (1887-1911 р.р.), більшість яких написані саме працівниками музею (М. Ломницьким, Ю. Семірадським, В. Шайнохою та ін.).

Значну частину картографічних матеріалів складають карти Росії із зображенням території України, які відтворюють події Першої світової війни.

Що стосується планів міст, то в бібліотеці музею є плани Львова, Відня, Праги, Кракова, Санкт-Петербурга, Нью-Йорка та ін. Найцінніший з них – "План міста Львова", виданий Міською радою у 1868 р.

Картографічні матеріали бібліотечного фонду комплектувалися відповідно до головної мети музею – зібрання фонду "Галичина", і відображають в різних аспектах західні українські території.

Збірка *рукописних* матеріалів (авторських оригіналів), що залишилась у бібліотеці музею, охоплює період від 1819 до 1939 р.р.

Серед цих матеріалів історичну цінність має архів родини Дідушицьких. Тут зберігаються: Статут ординації Дідушицьких (юридично оформлена неподільна спадщина, яка була затверджена 20 грудня 1893 р. Парламентом у Відні), господарські документи про власність родини з 1845 р., ділове листування сім'ї, особисті записники та наукові праці засновника музею, алфавітні списки книг, зроблені В. Дідушицьким.

Цікавими для науковців є авторські рукописні праці: наукові статті, монографії, реферати геолога Л. Цейшнера, зоолога Е. Шауера, природознавців М. та Я. Ломницьких, Ю. Тайсера, лісовода Ф. Вишомирського та ін.

Чималу цінність мають "Sprawozdania Muzeum" різних років до 1937 р., звіти і листування Товариства охорони природи 1930-1940 р.р., Статут, Програма і звіти Ентомологічного товариства Галичини, книги відгуків відвідувачів музею з 1871 р.

Усі ці документи, які містять ділову і наукову інформацію, вимагають вивчення, оскільки мають велике значення для історіографів музею, краю та дослідників розвитку природничих наук на західних теренах України.

Бібліотечний фонд має значну кількість *дипломів*, грамот, та інших відзнак, якими був нагороджений В. Дідушицький (з 1856 р.) і музей (у 1900 р.) за громадську і наукову діяльність, за значні досягнення і успіхи у всесвітніх виставках. З 84 дипломів і грамот – 59 підписані найвідомішими особистостями тих часів.

Важливим фактором діяльності бібліотеки музею було те, що протягом багатьох років до роботи в ній залучались науковці з числа працівників музею.

До 1897 р., як було згадано вище, обов'язки бібліотекаря виконував бібліофіл Юзеф Лозинський.

У вересні 1899 р. для інвентаризації музейного майна було запрошено кількох польських вчених, серед яких був професор Львівського університету хімік Броніслав Радзішевський (1838-1914), який розпочав інвентаризацію бібліотеки музею [11]. Ці інвентарні книги зберігаються у бібліотечі.

У 1902 р. вся неприроднича література Поторицької бібліотеки була перевезена у родинний палац Дідушицьких на вул. Куркову (тепер вул. Лисенка, 15), де обов'язки бібліотекаря виконувала Марія Заянчковська, а від 1925 р. – Мар'ян Дес Логес.

Від 1900 до 1912 р. справами музейної бібліотеки займався зоолог Павло Ян Мазурек, який за розпорядженням директора музею Мар'яна Ломницького у 1903 р. розпочав написання блок-карткового каталогу* [14].

У 1915 р. в музеї було утворено посаду бібліотекаря, яку до 1922 р. обіймав відомий польський ентомолог Адам Красуцький (1887-1951). Він продовжував написання блок-карткового каталогу [16].

Від 1922 до 1939 р. відповідальним за бібліотеку музею було призначено відомого польського ентомолога Яна Носкевича (1890-1963). Виняток становила література розділу "Геологія", якою опікувався відомий польський геолог і палеонтолог Юзеф Семірадський (1858-1933), який і складав блок-картковий каталог цього розділу.

Бібліотекою музею під час другої світової війни продовжував добровільно опікуватися Я. Носкевич і власне йому завдячуємо збереження бібліотечних фондів.

У повоєнний час на посаді бібліотекаря були Я.Ф. Седлецька (1944-1945 р.р.), Я.Е. Микитюк (1946-1947), І.І. Гринькевич (1947-1948), І.І. Павлик (1949-1951), С.М. Челецька (1951-1956), І.І. Якубовський (1956-1958), Е.І. Смирнова (1958-1959), І.М. Кокшарова (1967), А.С. Черкасова (1959-1989), О.М. Мартинова (1989-1991 р.р.).

Сучасний фонд Наукової бібліотеки музею за своїм змістом – це література природничого комплексу. За призначенням він поділяється на основний і обмінний.

Основний фонд складається з:

- кирилических книг (книг громадянським друком),
- іноземної літератури до 1939 р.,
- сучасних іноземних книг,
- довідкової і бібліографічної літератури,
- авторефератів і дисертацій,
- сучасних періодичних видань (30-ма мовами світу) від 1940 р,
- картографічних матеріалів різних видів (географічних, топографічних, історичних та ін.),

* Невеликі аркуші паперу з описами книг, розташовані за алфавітом окремими прошнурованими блоками.

- рукописів;
- дипломів і відзнак.

Цей фонд бібліотеки налічує близько 70 тис. од. зберігання, та реальна його кількість значно більша. В іноземному підфонді до 1939 р. є чимало випадків, коли під одним інвентарним номером занесено декілька примірників друкованих одиниць. Тільки в розділі "Геологія" 1015 номерів складаються з кільканадцяти праць одного автора або по одній темі. В одному випадку під одним інвентарним номером занесено 825 окремих публікацій.

Систематично-алфавітне розміщення фонду займає домінуюче становище у музейній бібліотеці. Поряд з цим збереглося і кріпосне розміщення літератури (до 1939 р.), коли кожна книга отримувала чітко визначене місце у певній шафі за певним номером, що було в ті часи надзвичайно поширеним у практиці академічних і наукових бібліотек.

Лінгвістична підготовка читачів бібліотеки музею завжди була досить високою. За час її існування сформувалось зібрання іноземної літератури (53,9%) з великим мовним діапазоном, значною хронологічною глибиною. Проте необхідних сучасних каталогів на нього у повоєнний час не було створено.

Блок-картковий каталог іноземної літератури, написаний латиницею, складався до 1938 р. Він охопив більшу частину літератури лише з таких розділів: геологія і палеонтологія, зоологія, ентомологія, ботаніка та періодика, але зміни в розміщенні літератури не відмічались.

Виходячи з цього, найважливішим завданням постало створення довідково-бібліографічного апарату всього іноземного підфонду.

У 1994-95 р.р. було створено алфавітний та систематичний каталоги сучасних іноземних книг, а у 1997 р. розпочато роботу із складання описів іноземної літератури до 1939 р. Робота складна, оскільки книги стоять упереміж не тільки латинською й усіма європейськими мовами, але й готичним шрифтом. Однак найважча робота виконана, і складено описи на 68% цієї літератури. Через неможливість доступу до неї, у зв'язку із розпочатим у 2001 р. капітальним ремонтом бібліотеки, ця робота призупинена.

У 2001-2003 р.р. здійснено опрацювання рукописних матеріалів (складено 1640 описів), які матимуть чималий інтерес для науковців та дослідників.

Обмінний фонд бібліотеки, започаткований ще засновником музею, існував до 1939 р. У 1960 р. він був створений заново. На підставі складеного і затвердженого у 1996 р. "Положення про обмінний фонд ДПМ НАН України", він комплектується з наукових публікацій музею. Список літератури обмінного фонду затверджується вченою радою музею. Станом на 1 жовтня 2003 р. він нараховує 6060 одиниць 75-ти назв книг. Книгообмінні зв'язки бібліотека підтримує з 48-ма профільними установами.

Аналізуючи науково організований фонд бібліотеки та записи, зроблені В. Дідушицьким, його сучасниками і послідовниками, доходимо висновку, що

протягом усього часу існування основною метою бібліотеки було продумане комплектування всього друкованого, що стосувалося, в першу чергу, Галичини і прилеглих територій, а також світової літератури з проблем, які відповідають природничому профілю музею.

Ефективне формування, збереження, дослідження, використання, накопичених майже за 200 років матеріалів, які і зараз не втрачають своєї наукової, інформаційної та історико-культурної цінності, дозволило створити унікальний за складом бібліотечний фонд.

1. Алфавітний список книг, що надійшли до бібліотеки музею з “Поторицької бібліотеки“ [1888 р.]. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 15. – 89 с.
2. Алфавітний список орнітологічної літератури до 1898 р. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 49. – 33 с.
3. Господарські документи про власність В. Дідушицького. – 1885-1896 р.р. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 13. – 190 с.
4. Ділова переписка сім’ї Дідушицьких. 1881-1899 р.р. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 9. – 171 с.
5. Документи і листування музею. – 1882-1883 р.р. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 10. – 209 с.
6. Документи і листування польського ентомологічного товариства 1922-1934 р.р. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 33. – 185 с.
7. Листування музею. 1922-1926 р.р. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 32. – 208 с.
8. Щоденник В. Дідушицького з 1889 р. – Центральний державний історичний архів України. м. Львів, ф. 64, оп. 1, спр. 2. – 131 с.
9. Brzkk G. Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego Twyrca. – Lublin, 1994. – 200 s.
10. Dzieduszycki M. Kronika domowa Dzieduszyckich. – Lwyw, 1865. – 478 s.
11. Karolczak K. Dzieduszyccy. Dzieje rodu: Linia poturzycko – zarzecka. – Krakow, 2001. – 332 s.
12. List M. Des Logesa do J. Jomnickiego. – 3.09 – 1929 г. (автограф).
13. Orgelbrand S. Encyklopedia Powszechna z ilustracjami i mapami. – Warszawa, 1900. – Т. 6. – S. 539-540.
14. Sprawozdania Muzeum. – 1899 – 1913 г.г. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 23. – 162 s.
15. Sprawozdania Muzeum. – 1903 – 1907 г.г. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 25. – 118 s.
16. Sprawozdania Muzeum. – 1911 – 1919 г.г. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 27. – 164 s.
17. Sprawozdania Muzeum. – 1920-1931 г.г. – Наук. бібл. Держ. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 30. – 137 s.

18. Sprawozdania Muzeum. – 1931 – 1937 r.r. – Nauk. bibl. Dерж. природозн. музею, фонд рукописів, ф. 1, оп. 1, спр. 30а. – 26 s.
19. Tyrowicz M. Jyzef i Wiodzimierz Dzieduszycy twyrcy Biblioteki Poturzyckiej i Muzeum Przyrodniczego. – Krakow, 1947. –18 s.
20. Wiczowski J. Muzeum im. Dzieduszycznych // Lwyw, jego rozwoj i stan kulturalny. – Lwyw, 1907. – S. 522-528.

Державний природознавчий музей НАН України, Львів